

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

E. R. Postma, Eindhoven

Bethel: les van Gods betrouwbaarheid

Beloften: geen zinloze herhaling

In zijn droom *ziet* Jacob „Gods vriendelijk aangezicht”. En hij *hoort* Gods geruststellende woorden: Jacob – Ik ben de Here, de God van je vader (!) Abraham en de God van Izaäk – aan jou en je nakomelingen zal *Ik* 't land geven, waarop je ligt te slapen. Bepaald geen zinloze herhaling van de belofte voor een man, die zich met elke stap verder van het doel verwijderd.

Wat later een standaarduitdrukking zal worden, is voor Jacob nog nieuw: de God van Abraham, Izaäk en Jacob! Het is God zelf, die nadrukkelijk de lijn doortrekt en zijn verbond 'gedenkt'. Hij laat Jacob de verbondsbepalingen als muziek in de oren klinken. Wat Abraham en Izaäk was toegezegd, zal ook hem gelden: zoveel nakomelingen als er stof op de aarde is, en met jou en je nageslacht zullen alle volken zich zegenen. Zei Izaäk tenslotte aan het adres van Jacob: Hij geve je de zegen van Abraham, God bevestigd dat met evenzovele woorden.

Maar deze herhaling houdt ook in, dat er voor Jacob geen andere weg te verkrijging van het beloofde openstaat dan voor Abraham en Izaäk: de weg van het geloof, ook al staan Jacobs voeten op de weg naar Haran. Weliswaar gaat de verwerkelijking niet buiten de mens om (hoe zouden anders Izaäk en ook Ezau en Jacob het levenslicht hebben aanschouwd?), het is God die zijn belofte tot uitvoering brengt.

De weg naar de realisering

„En zie, Ik ben met je en Ik zal je behoeven *overal waar je gaat*, en Ik zal je terugbrengen naar dit land, want Ik zal je niet verlaten, totdat ik gedaan heb wat ik je heb toegezegd”. Niet verlaten tot dat – dat wil niet zeggen: daarna zoek je het zelf maar uit. God zegt toe: je zult geen ogenblik uit mijn ogen zijn: Ik volbreng wat Ik beloof.

Jacob krijgt een veilig geleide van de Here, de engelen staan in voortdurend

rapport met de hemel. Daarin „worden hem... de krachten getoond, waarmee God de verkiezing tot een realiteit gaat maken (B. Holwerda). Gods majesteit, die hij ziet, staat garant voor de verwerkelijking. Alle menselijke wegen waren doodgelopen, maar het is de Here – en Hij alléén – die het zal volbrengen. Nog vóór de geboorte van Ezau en Jacob had God zijn voornemen en keus bekend gemaakt aan Rebecca.

Nú wordt het Jacob zélf geopenbaard. Waar het op dit moment om draait is „de openbaring der verkiezing. Want nu begint de Here te werken; Hij houdt zijn voornemen vast om te handelen naar de maatstaf der verkiezing” (id.).

Die openbaring komt, zouden wij zeggen, op het meest ongelukkigste moment, het meest ongelegen ogenblik: Jacob is immers op de vlucht, uit het beloofde land. Achteraf zien wij echter, hoe juist zó God nog eens onderstreept, dat Hij het is die waakt en beschikt over de prille aanvallen der kerk.

Sancties: geen loze woorden

En let op – God zegt niet tegen Jacob: ga nu maar weer gauw terug naar Berseba, Ik zal het wel weer in orde maken met je broer Ezau. Nee „God bewandelt met Jacob geen andere weg dan die des verbonds... als Jacob de erfenis zoekt uit de werken (o.a. het bedriegen van vader Izaäk, P.) instee vanuit het geloof, dan zegt God ook tot hem: ge komt er niet in. De verkiezing hand-

Inhoud

- 133 Ds E. R. Postma,
Bethel: les van Gods betrouw-
baarheid
- 134 Drs W. G. Rietkerk,
Van confessioneel naar confes-
sioneel (2)
- 135 Ds J. Kranenburg,
Pastorale Notities
- 136 T. Hoekstra,
Allerhande
- 137 D. W. L. Milo,
De violist op het dak
- 138 P. C. van Wijk,
Terloops...
- 139 Drs O. Mooiweer,
Boekbespreking

haaft altijd het verbond en de sancties daarvan” (B. Holwerda).

Sancties: zoiets als vergeldingsmaatregelen tegen schending van verplichtingen. Niet alleen de politiek kent sancties, ook de verbondsbepalingen spreken ervan. Wij zijn geneigd te vragen: kon God dan niet zijn hand over zijn hart halen, vergeven en vergeten? Want wat wist Jacob nu helemaal? Als hij nu de kennis van Paulus had gehad (denk aan de brief aan de Romeinen), dan viel het te begrijpen. Maar met de aartsvaders stond de kennis nog in de kinderschoenen. 't Is wáár – maar is dat niet juist de reden waarom God die „aartsvaders” het abc van verbond en geloof scherp inprent. Precies zoals Israël bij de verbondssluiting op de Sinaï geconfronteerd werd met sancties die er niet om logen? Juist daardoor kan Paulus' en ons inzicht inzake het verbond uitgroeien tot een diep verstaan: God houdt zijn woord, zelfs t.a.v. sancties. Juist daarom is zijn woord tot het uiterste betrouwbaar!

Van confessioneel naar confessioneel (2)

In het vorige artikel signaleerde ik een verschuiving in het klimaat van het geestelijk leven. In de literatuur schrijven velen in de ik-stijl, bijvoorbeeld Maarten 't Hart. In de kerk is een toenemende aandacht voor ervaring en gevoel vlg. de charismatische beweging. In de katechese richt men de aandacht meer op het leren geloven in de zin van een houding van het hart, vertrouwen, onafhankelijkheid, verantwoordelijkheid, dan dat men zoals vroeger alle nadruk legt op het leren van geloofsinhouden, de katechismus opzeggen, de goede antwoorden geven.

De schrijver van het bekende boek „De cultuur van het narcisme” Christopher Lasch (zelf helemaal geen christen) schrijft: „Het tegenwoordige klimaat is therapeutisch, niet religieus. De mensen vandaag hongeren niet naar persoonlijke redding (salvation), laat staan naar het herstel van een vroegere gouden eeuw maar naar het gevoel, de illusie van het moment, naar persoonlijk wel-zijn (well-being) en psychische geborgenheid” (blz. 7).

Pastoraat

Het is in dit licht bezien dan ook niet toevallig dat onze tijd een enorme opleving van interesse in het pastoraat te zien geeft. Toen ik in 1965 in Kampen studeerde waren er op dit gebied nog nauwelijks studieboeken voorhanden, vandaag verschijnen steeds nieuwe publikaties over dit terrein van kerkelijke activiteit. Apologetiek is een veracht woord, pastoraal geliefd. Ik las ergens: de enige manier waarop het evangelie vandaag nog overkomt is als het op de wijze van het pastoraat wordt gebracht. De ervaring bevestigt dit: ik vraag mij af of er nog wel iemand buiten de kerk door evangelisatie bereikt wordt in ons land, behalve waar het mes het hart van een pastor en vaak ook met een wat meer getrainde pastoraal-psychologische aandacht gebracht wordt.

Betekenis

Confessies in de zin van bekentenissen zijn heel interessant, maar tegelijk ook even oppervlakkig als Sonja op maandag of Jan Wolkers als deze *bekentenissen* niet gepaard gaan met het geven van *betekenis*. Vroeger schreef men omdat men dit laatste zag, (nl. betekenis) nu schrijft men omdat men het eerste zoekt (nl. bekentenis). O wee, als iemand in onze tijd een goed uitdrukingsvermogen heeft maar zelf een onbenul is... Zo iemand zou vroeger nog niet boven de Sinterklaas-literatuur uitgestegen zijn, maar oogst vandaag grote publiciteit. Ik wil hiermee maar zeggen: hoe goed ik ook die aandacht voor persoonlijke unieke gevoelens

vind, en hoe noodzakelijk het ook is dat die verdrongen zijde van de (on)geloofs-beleving en persoonlijkheidsgroei naar boven komt, toch kom je nergens als je niet doorstoot van bekentenis naar betekenis, van gevoel naar begrip, van ervaring die momenteel is, naar waarheid die blijft.

A. Schilder

Om die reden geef ik dan ook aandacht aan het boek van A. Schilder 'Hulpeloos, maar schuldig'. Het is uit ervaring geboren, maar zoekt naar waarheid, het begint met bekentenis, maar slaagt erin een raamwerk van betekenis op te bouwen. De vorige keer zei ik dat zij daarvoor steun vindt bij twee psychologen: Seligman en Beck. De laatste is vooral hierom interessant omdat hij zegt, dat diepe gevoelens, zoals een depressie, vastzit op verkeerde kennis-inhouden. De therapie die hij voorstaat – en die Aleid Schilder volgt – wordt dan ook cognitieve therapie genoemd. Wij zijn als christenen met name in deze benadering geïnteresseerd, om bovengenoemde redenen.

Beck

Beck onderscheidt drie lagen in onze ervaring van een depressie:

1. De bovenste laag is een verkeerde *kijk* op jezelf, de wereld en de toekomst. Wat jezelf betreft, is er naar je eigen gevoel niets wat je goed doet – je bent niets. Wat de wereld betreft, heb je het gevoel dat die onrechtvaardig is en vol slechte bedoeling tegenover jou. Dat verlamt: je kan niets. Tenslotte wat de toekomst betreft: die ziet er somber uit: ik verwacht alleen tegenslag: ik word niets.

2. Onder deze eerste ervaringslaag zitten een aantal *denkfouten*, die de depressie veroorzaken en in stand houden. Bijv. ik krijg een uitnodiging voor een feestje en ik denk direkt: dat doen zij natuurlijk uit medelijden. Of iemand oefent kritiek op mijn jupon en ik denk direkt dat hij mij niet mag enz. Een

analyse van deze denkfouten is heel verhelderend (blz. 67).

3. Toch ligt hier nog een derde onbewuste dieptelaag onder – en dat zijn een aantal spontaan opgevatte, maar niet bewuste *vooronderstellingen*. Ik hanteer ze ongemerkt en ze werken dwangmatig, bijv. ik ben pas iemand die de moeite waard is als ik geen fouten maak, of plechtiger gezegd, als ik niet zondig. Nu gebeurt het dat Piet kritiek oefent op mijn gedrag – ik stem met die kritiek in en voel mij dus waardeloos. Zulke vooronderstellingen doe ik op bij de opvoeding, zoals: Een mens is pas gelukkig als hij/zij getrouwd is. Of: als ik niet vriendelijk ben, mag niemand mij. Of: gevoel is verdacht. Al dit soort vooronderstellingen leiden tot denkfouten en voeden de drie brandpunten van een depressie: ik ben niets, ik kan niets en ik word niets.

Genezing

Hoe komen wij van zulke depressies af?

Een van Aleid Schilder's hoofdpunten is deze dat zij tegenover een vloedgolf van therapeuten die de religieuze beleving van de gedeprimeerde mens ontkent, opkomt voor de diep-ingrijpende invloed van geloofs-inhoud en religieuze voorstellingen. Die zijn *niet* tot psychologie te herleiden. Een therapeut of psycholoog kan niet aan de geloofs-overtuiging van de mens die hij helpt voorbijgaan.

Dat is allereerst een pijnlijke ontdekking, want de schrijfster stelt naast een aantal algemeen menselijke ziekmakende „vooronderstellingen” nu ook een aantal gereformeerde depressieverwekkende leerstellingen. Ik heb ze genoemd in het vorige artikel en de voornaamste ligt uitgedrukt in de titel van het boekje: ik ben volgens de gereformeerde leer hulpeloos (immers: niet in staat tot enig goed en geneigd tot alle kwaad) maar toch ben ik schuldig (want in Adam hadden wij allemaal ook anders gekund). Aleid spreekt uit eigen ervaring als zij zegt: deze overtuiging zet een mens klem, want in het ene element van de paradox zit iets wat niet en nooit door mij gerealiseerd kan worden (het gebod houden) en in het andere wordt de veroordeling daarvoor dwangmatig aan mij zelf opgelegd: toch ben ik eraan schuldig. Hoe geneest zij nu iemand van zo'n depressie-verwekkende vaak maar halfbewuste gevoels-overtuiging? In de twee slothoofdstukken van haar boek geeft zij dit tastend en zonder het laatste woord te geven aan: je moet de depressieve drieslag bestrijden door de denkfouten bewust te maken, en de foute vooronderstelling – de paradox – te verwijderen. Een echte verbondenheid en diep wederzijds vertrouwen tussen helper en geholpene is daarbij onmisbaar. Ook legt zij veel nadruk op de eigenwaarde en eigen verantwoordelijkheid van de aan depressie lijdende medemens.

Op zoek

Aleid Schilder zoekt in deze laatste twee hoofdstukken naar een eigen christelijke onderbouw voor haar psycho-therapie. Tegelijk wil zij de genoemde gereformeerde paradoxen ontcrachten. Als prof. J. Veenhof in het voorwoord schrijft: „Men kan van haar (A.S.) niet zeggen dat zij met het badwater ook het kind wegwerpt” heeft hij gelijk. De schrijfster spreekt vanuit de diepe overtuiging dat wij alleen door de verlossende kracht van God via Jezus Christus mens kunnen worden in liefde en vrijheid (blz. 87) en geeft in het slot-hoofdstuk vele goede voorbeelden hoe zij dit praktisch in gesprekken met klemzittende medemensen doorgeeft. Ik was heel blij dat te lezen. Tegelijkertijd zie ik toch de weg die zij begaat als een weg die nu nog te veel onder de invloed staat van de R.K. theoloog Fortmann en de daarachter liggende semi-pelagiaanse visie op de mens. Zo schrijft zij op blz. 84: Wij (mensen) zijn overduidelijk beperkt, sterfelijk en kwaad-willend en negatief. Dat is de niet weg te denken schuld in het menselijk bestaan. Door Christus is dit onaf-

wendbare noodlot verandert in potentieel, hoe overweldigend de aanwezigheid ervan moge zijn.

Pelagius

Ik vermoed dat bij Aleid Schilder het volgende aan de gang is. Aanvankelijk heeft zij de gereformeerde leer van de verdorvenheid van de mens afgewezen en daarmee de paradox ontcracht. Ze heeft die ingewisseld voor de visie van Pelagius, nl. dat de mens noch fundamenteel goed, noch fundamenteel slecht is maar in het bezit van potentialiteiten ten goede en ten kwade. Zij vindt nog steeds dat dit een therapeutisch veel beter uitgangspunt is dan de gereformeerde leer (blz. 84). Ik vermoed dat zij later toch is gaan twijfelen of dat nu wel klopt. Ik zou die twijfel nog wat willen versterken. Brengt de niet paradoxale leer van Pelagius niet in zijn konsekwenties veel meer psychisch zieke mensen voort dan de leer van Augustinus? Vloeit niet dwangmatig uit deze leer voort dat ik eerst zelf aan een aantal voorwaarden moet voldoen wil ik een mens worden die door God is aanvaard en bemind? Stelt dat niet on-

der grote druk of schept het niet bij oppervlakkige mensen een soort burgerlijk optimisme van: wees een braaf mens en je komt er wel.

Luther

Hoe ook, Aleid heeft dit beseft en probeert nu toch het goede van Pelagius: dat er een psychologische basis is voor bemoediging en gevoel van eigenwaarde – te combineren met de verlossing door Christus. Christus maakt zonden tot potenties, verandert onafwendbaar noodlot in potentialiteit. Ik kom hier nog niet mee uit. De zonde is hier niet goed beschreven (ze is geen bijproduct van onze eindigheid) en de genade is mij nog steeds te Rooms-Katholiek als een soort ingestorte bemoediging. De diepte van de door Luther en Augustinus in navolging van Paulus geformuleerde heilswaarheid, dat God goddelozen rechtvaardigt om niet – is hier verdwenen. Echt leven – ook psychisch welzijn gaat door de dood ten leven; sterven en opstanding zijn de weg waarlangs Christus heil brengt. Psychisch betekent dit: wij kunnen alleen via de Andere tot onszelf komen. Luther heeft juist in dit evangelie zijn psychische rust gevonden en genezing van zijn depressies. Hij kan zelfs schrijven: wie gelooft dat God ons in Christus aanziet als reeds gestorven en opgestaan kan ontspannen leven. Hij hoeft niet steeds in de kramp te leven: als ik zondig ga ik verloren – neemt God zijn diepe aanvaarding van mij terug. Neen, deze ligt vast in Christus. Wie wil weten hoe deze volgens mij in de goede zin van het woord paradoxale leer gebruikt kan worden om het fundament te vormen van een gezonde psychische kijk op de mens leze het boek van dr J. Rebel, Pastoraat in pneumatologisch perspectief. Daarover ga ik een volgende keer verder.

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

De armoede van een crematie

Twee keer heb ik in de afgelopen jaren een dienst geleid bij de crematie van vrienden die wel de kerk, maar niet het christelijk geloof kwijt waren geraakt.

Een van hen koos zelf de bijbelwoorden die op de kennisgeving van zijn overlijden stonden afgedrukt: „Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb mijn loop ten einde gebracht, ik heb het geloof behouden”.

De kerk hier en nu kan niet alles. Zij wil vaak wel zo ruim van hart zijn als haar Heer, maar zij stuit soms op mensen, die geestelijk de normale proporties te buiten gaan en waarvoor zij geen plaatsje heeft. De kerk kan niet overal een mouw aan passen, dat hadden ook deze beide mannen gemerkt. In de kerk van nu pasten zij niet. Ook Liebjé Hoekendijk zou niet kunnen zeggen in welke dwarslaag van de christenheid zij thuis hoorden. Bij hun leven was dat ook eigenlijk hun charme.

Met deze twee diensten heb ik het toch op een bepaalde manier moeilijk gehad. Mijn vrienden

hadden al bij hun leven nadrukkelijk bepaald dat zij gecremeerd zouden worden.

Werkelijk steekhoudende en altijdgeldende bezwaren tegen crematie ken ik niet. Mij heeft het meest aangesproken wat ds De Jong ooit in dit blad schreef. Het kwam er op neer dat het zo goed is wanneer wij aan iemand die ons lief is het allerergste en allerlaatste, de vernietiging, het tot stof wederkeren niet zelf behoeven te voltrekken maar mogen overlaten aan de Here God. Bij die crematies voelde ik mij zo ellendig onthand. Kent u de uitdrukking? Een werkman heeft een stuk gereedschap waar hij zo graag en zo goed mee werkt en op een dag is hij het kwijt. Dan voelt hij zich onthand.

Ik zal niet vaak een begrafenis hebben geleid zonder gebruik te maken van de geweldig troostvolle beelden die Paulus ons aanreikt in het opstandingshoofdstuk 1 Cor. 15. Begraven is zaaien, het graf is een akker en na de begrafenis gaan we naar huis in afwachting van de grote dag van de oogst.

Achter de kathedraal in de aula van het crematorium, naast het koude marmeren plateau waarop de kist stond vielen die beelden mij uit handen.

Daarom voelde ik mij op een vreselijke manier onthand. Ik vraag mij af: toen de Heilige Geest aan de kerk deze beelden meegaf, zou Hij er toen niet op gerekend hebben dat wij onze doden, zolang dat mogelijk is zouden begraven?

Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk van de Nederlands Gereformeerde Kerk

Consulten voor Maatschappelijk Werk en Psychotherapeutische hulp bij o.a. gezins-, huwelijks- en individuele problemen.

Voor een afspraak met de maatschappelijk werkster of psycholoog kunt u bellen met het bureau van de Stichting: Kooikerseind 88, 3995 BR Houten, tel. 03403-77071.

EX LIBRIS

Allerhande

(oude en nieuwe gedichten)

Vandaag wat inlichtingen en opmerkingen over verschillende bundels die niet zo lang geleden verschenen zijn; ik zal proberen daarmee een opgelopen achterstand weg te werken.

Aanschouwende het nieuw Jeruzalem is een bloemlezing uit de gedichten van Revijs, samengesteld door K. Bezemer, uitgegeven bij De Groot Goudriaan, Kampen, prijs f10,90. De bundel bevat 34 gedichten waaronder één dat betrekking heeft op de vaderlandse geschiedenis. Echt representatief voor Revijs is deze bloemlezing dus niet, maar de lezer vindt er toch een goede verzameling in. Een belangrijk voordeel lijkt mij dat de spelling gemoderniseerd is. Wie niet tegen oude spelling opziet en een omvangrijker bloemlezing met toelichtingen zoekt, wijs ik op het deel in de Pantheon reeks, nu in beheer bij Het Huis aan de drie Grachten te Amsterdam, prijs f12,50 (bij de boekhandel te bestellen).

Vindenstijd is een bundel gedichten van Mies Vreugdenhil, ook verschenen bij de Groot Goudriaan in Kampen. Prijs f10,-. Op de achterkant staat dat juist door de pastorale toon dit werk veel mensen aanspreekt en dat zal wel de reden zijn dat gedichten van Mies Vreugdenhil doorlopend in kerkelijke bladen en periodieken verschijnen. Maar ja, daar zit dan gewoonlijk ook het verschil met poëzie van niveau. Te midden van de vele goede, vrome en vriendelijke woorden op rijm die gedichten heten, slaat deze bundel helemaal geen slecht figuur. Om u althans iets daarvan te laten lezen, neem ik over:

UITVERKIEZING

Van eeuwigheid verkoren,
goddelijk, diep geheim.
Het bonst steeds in mijn oren:
onwaardig en onrein.

Van eeuwigheid verloren,
vlamt in laaiende pijn.
Van eeuwigheid verkoren,
o God, laat mij dat zijn.

Mag ik die woorden horen.
Wilt U mijn oor doorboren,
mijn vrome godsdienstschijs.
Van eeuwigheid verkoren,
en van Christus zijn.

Wie aandachtig leest, moet toch zeggen: hier is iets mis. Het gevoel van onwaarde en onreinheid zou beter in de tweede strofe passen dan in de eerste. En, (zie regel acht) kunnen wij erom bidden uitverkoren te mogen zijn? Welke woorden wil de „ik” graag horen? De doorboorde oren komen nog uit de (verkeerde) oude vertaling; als die oren net zo doorboord worden als de vrome godsdienstschijs, wordt een mens volkomen doof! Een ontspoorde beeldspraak dus. Ik zal wel weer te kritisch zijn volgens sommigen, maar ik blijf toch volhouden: zoiets is geen poëzie. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat veel mensen zich door zulk werk niet aangesproken voelen en erdoor getroost kunnen worden.

Een dag uit duizend werd geschreven door Jaap Zijlstra en is uitgegeven door Kok, Kampen. Prijs f14,90.

Het is een heel fraai boekje, keurig verzorgd met mooie illustraties. De inhoud is iets voor speciale liefhebbers want die bestaat uit negentig haiku's, gerangschikt naar de seizoenen. Voor wie het niet weet: een haiku is een van origine Japanse dichtvorm en bevat drie regels van achtereenvolgens vijf, zeven en vijf lettergrepen. Ik neem enkele over om u een indruk te geven.

Voorjaar, de vogels
vliegen getweën, eenzaam
ga ik de veldweg.

In de grauwe straat
vliegt voor mij uit een gele
wenkende vlinder.

Een dag uit duizend
rond een grafkuil, de zon lacht
door mijn tranen heen.

Onderweg naar het
graf van haar ouders leert zij
haar kindje lopen.

Commentaar? Dit is werk om aandachtig te lezen, te proeven en te overdenken.

Zij hebben witte klederen aan, gedichten van Jaap Kronenburg, uitgegeven door de Vereniging tot Verspreiding der Heilige Schrift. Hoe lang het boekje al in mijn kamer rondzwerft, weet ik niet; misschien loop ik wel héél lang achter als ik het nu nog noem, maar dat risico moet ik maar lopen. De eerste druk is kort na de dood van de schrijver in 1938 verschenen onder de titel „Mens en Nood”. De vijfde druk heeft een nieuwe titel, ontleend aan de laatste woorden, door Kronenburg kort voor zijn dood met moeite uitgesproken: „Zij hebben witte klederen aan”. Het zijn heel eenvoudige gedichten, ongeunsteld, er is geen streven naar mooischrijverij. Dit is wat we noemen: volkskunst, ongecompliceerd, voor iedereen te begrijpen. De schrijver was ook echt een man „uit het volk”, boerenknecht, later kleine koopman. Opnieuw geef ik u iets uit dit bundeltje door, zodat u zelf kunt oordelen.

KRUISDRAGERS

Zij gaat de trappen af, vroeg in de morgen
de grachten langs en stille straten door.
Dat deed ze gis'tren en vandaag, dat doet ze morgen,
zes van de zeven dagen schrobt z'eren vuil kantoor.

En boven ligt een zieke man te praten,
hoewel er niemand in de kamer is.
hij heeft geen benen meer; toch loopt hij door de straten,
zo droomde hij... Maar nu hij wakker is

en aan het einde van zeer korte dromen,
balt hij zijn handen tot een harde vuist
en vloekt het leed dat hem is overkomen:
de vreemde voerman die zijn weg eens heeft gekruist.

Maar als zijn vrouw terugkeert, moe van 't werken
doch met een glimlach op haar vroeg-verweerd gezicht,
laat hij niets van zijn felle opstand merken,
vertederd door een liefde die het leed verlicht.

ONWAARDIG BIDDEN

Als vader voorleest, denk ik aan een vrouw...
En moeder peinst wat we morgen zullen eten.
Frans heeft in die tijd z'n nagels afgebeten.
En Annie droomt, met ogen groot en blauw...

ze droomt nog voort als vader hardop bidt.
En moeder zit met vroom gevouwen handen.
Frans kijkt dan stiekem naar zijn nagelranden.
En ik... ik die zo vroom aan tafel zit,

als vader bidt, ik denk nog aan die vrouw.
En moeder aan haar dagelijkse zorgen.
En Frans aan 't wachtend spel van morgen.
En Annie droomt, met ogen groot en blauw...

Haar droom is uit, als vader Amen zegt
en moeder rammelt met de lege borden.
Frans kijkt dan de klok hoe laat het is geworden.
En ik... ik bid nog na: O God, wat zijn wij slecht,
wat moet er van ons „vrome mensen” worden!
Brenge ons, die zo onwaardig bidden, toch terecht.

VREES VOOR DE DOOD

Zo diep-verdoken blijft het pijnlijk denken
aan dood en eeuwigheid,
dat tot het laatst het hart blijft aandacht schenken

aan de geluiden van de tijd;
zó, dat de liefde tot het leven
verraadt het heimelijke beven
voor 't laatste tikken van de tijd,
het ondergaan in d'eeuwigheid.

U ziet het: dit is werk uit de oude doos. Natuurlijk hebben we hier niet met poëzie van hoog niveau te maken, maar daarvoor horen ze ook tot de 'volkskunst'. Het leek me goed u ook eens kennis te laten maken met deze eenvoudige, oprechte gedichten.

De violist op het dak

n.a.v. de musical
„Fiddler on the roof”

Tijdens de kerstweek werd te Glasgow de – in 1979 voor het eerst gehoorde – musical „Fiddler on the roof” opnieuw opgevoerd en door de BBC uitgezonden. Hoofdpersonen waren Bill MacCue en Una McLean, schotser kan het niet. Toch een gebeurtenis om diep over na te denken.

De tijd schijnt dan drie uren stil te staan. We leven in het Rusland van 1905, maar ook vier duizend jaar geleden in Beërsjeba. We zien de Joodse riten als door Mozes ingesteld – en tegelijk de Joodse diaspora, welke op de vernietigingskampen is uitgelopen. We beleven nog eens de oude normen voor samenleving, gezin en huwelijk – maar ervaren evenzeer de moderne ont- wrichting van alle traditionele waarden. En in deze dingen leven we mee met de hoogtepunten van geluk, muziek, dans en zang in een kleine Joodse ghetto – maar treuren evenzeer mee met de teleurstellingen, beproevingen en rampen, die dit uitverkoren volk ondergaat. En in deze kleine chaos van menselijke belevingen is het leidende thema: *onze liefde tot God de Heere en tot de naaste*.

Wat is eigenlijk een musical? Het is een modern spel: een spelen met de werkelijkheid van ons leven. In de Bijbel wordt al genoemd het spelen van bruiloftje en begrafenisje (1). Lang voor de middeleeuwen had Zuidfrankrijk zijn mysteriespelen: men herhaalde de heilige geschiedenis tijdens de kerkelijke feestdagen. Uit de middeleeuwen zijn de straatpantomimes bekend, waarvan het poppenspel een uitloper is. In latere eeuwen werd dat de opera; nu werd de handeling begeleid door muziek en zang. In onze eeuw kwam de operette; kon bij de opera het thema nog diepzinnig zijn, nu werd dat luchtiger, werd vaak een schets, zo geen scherts. En eindelijk kwam de musical: een handeling waarbij muziek en zang (ook dans, maar dat is zichtbare muziek) de hoofd- accenten leggen op een handeling, die volstrekt niet diepzinnig hoeft te zijn.

Toch is De violist op het dak wel een diepzinnig stuk. Onder een uiterlijk van kleurige belevingen, Joodse vrolijkheid en gein, armelijke omstandigheden en voornaam aanpassingsvermogen, klinkt de ondertoon van Gods eigen uit- verkoren volk, dat schreeuwt om Gods ontferming in een wereld, die geen plaats biedt voor Gods kinderen.

—o—

Het centrum van deze musical is de- melkboer Tevye met zijn vrouw en vijf

dochters. Een doodarm maar blij gezin. Hij is een vrolijke orthodoxe Jood, zij een stugge maar zorgzame en hartelijke vrouw. De dochters zijn... wel, zoals dochters zijn: ze willen graag trouwen, al zijn ze piepjong, maar de voornaam- ste factor is geld. En aangezien jonge meisjes daar geen verstand van hebben beslist vader over het huwelijk van zijn oudste dochter. Door bemiddeling van een oude vrouw, die van professie hu- welijksmakelaar is, komt een overeen- komst tot stand met de dorpslager: een niet zo jonge vrijgezel, maar welgesteld. Hoewel vader enkele bezwaren ziet (zijn dochter zal straks alleen over levers en niertjes kunnen spreken, en de a.s. schoonzoon is eigenlijk veel te oud voor zo'n lieve dochter) de komende welstand in Tevye's gezin verzoet alles, en de overeenkomst wordt in grote vreugde beklonken in de dorpskroeg, ten overstaan van allen die een drankje lusten. Pas daarna gaat vader, behoor- lijk aangeschoten, zijn vrouw en doch- ter op de hoogte stellen...

Dan komt wat we allemaal verstaan. Moeder volgt haar man, althans gemak- kelijker dan de dochter. Maar de laatste is helemaal niet gelukkig met de keus. Ofschoon ze wil gehoorzamen komt ze in tweestrijd. Vader ziet dat en gaat het begrijpen: liefde is meer dan welstand. En als zijn dochter met hem alleen is vraagt ze hem dringend van dit huwelijk af te zien. Dat kan echter niet, want de zaak is beklonken en gevierd en je woord breken, dat mag niet. Maar wan- neer dan de zoon van de rabbijn ver- schijnt – een jonge maar ijverige kleer- maker – helpen de jongelui vader samen uit de narigheid. Ze willen namelijk nie- mand anders dan elkaar hebben! En Tevye lost zijn eerste probleem op: de liefde tot zijn dochter krijgt de overhand en hij beloofd de overeenkomst on- gedaan te zullen maken. Vraag niet wat hem dat kost – maar de traditie is hier voor het eerst doorbroken.

—o—

En als we dit thema, de absolute zeg- genschap van een vader volgens de Mo- zaïsche traditie, nog even volgen, ko- men de problemen op een rijtje te lig- gen. Want tijdens de bruiloftsvreugde (hebt u wel eens een Joodse bruiloft

meegemaakt? Rembrandt wel) komt het bevel van het czarenregiem: het ghetto moet verdwijnen, de wandelende Jood wordt verjaagd, het dorp zal worden af- gebroken. En wanneer jonge Joden een ondergrondse weerstand gaan opbou- wen, gaat de tweede dochter met haar geliefde onderduiken.

Van een tweede bruiloft is nog geen sprake. Wat moet dat worden? Een jong meisje, samen met haar vriend en een stel ondergrondse jongelui, de gevaarlij- ke wildernis in laten gaan? Maar ze houden van elkaar – zeggen ze – ze la- ten elkaar en het volk niet los, gaan de vrijheid voor het Joodse volk bevech- ten. Ze beloven straks hun bruiloft in vrijheid in het ouderlijk huis te komen vieren. Tevye staat het toe, kan het niet verbieden. Gedwongen door de om- standigheden verliest hij opnieuw het vaderlijk veto, zelfs wanneer de schijn van een voorechtelijk samenleven op de achtergrond komt te staan.

„Ze houden van elkaar”, zegt hij na- denkend en ziet een nieuw ding. Dat je van elkaar kunt houden, ook als je niet getrouwd bent. Zelfs Izaäk ging pas van Rebecca houden (2), nadat hij met haar gehuwd was – zo overweegt hij – en hij vraagt zijn vrouw: zeg, hou jij van mij? Die kinderen zeggen dat ze van el- kaar houden!

Het antwoord van de vrouw is prachtig. „Ik ben je vrouw”, zegt ze. – Maar houd je van mij? – Ik zorg voor je eten en je kleren, al vijf en twintig jaar lang. – Maar houd je van mij? – Ik heb je vijf kinderen gegeven, zegt ze. – Maar houd je van mij? – Dat moet dan eigenlijk wel, zegt ze verlegen.

o-o

Bij de derde dochter gaat het vaderlijk gezag helemaal wankelen. Ze is be- naderd door een jonge christen, die haar een nieuw testamentje gaf: dat zal je leven veranderen. Maar als ze van hem houdt en met hem wil trouwen is vader niet te vermurwen. Zo gaat ze het huis uit. Wanneer Tevye naderhand de pre- dikant uit het naburige stadje bezoekt, hoort hij, dat diens zoon inderdaad met Tevye's derde dochter is gehuwd. Dat betekent voor de orthodoxe Jood, dat zijn dochter *dood* is. Hij beweent haar als gestorven, schrijft haar af uit zijn ge- zin en denken, en hoort haar naam niet meer noemen. Hij blijft wetsgetrouw – zijn kind is afvallig, brak de traditie.

Maar zijn kind is een kind van deze tijd en volgt de stem van haar hart. Ze wordt christin en wordt gelukkig. Pas wanneer de familie Tevye moet vertrek- ken, komen de dochter en haar man af- scheid nemen. Maar Tevye ziet en hoort haar niet, blijft zijn boeltje inpak- ken en opladen. Als de stoet weggaat en zijn dochter haar ouders blijft naroeven, 137

komt hij tot bezinning en roept haar uit de verte... Gods zegen toe!

—o—

Wat doet die malle titel hier eigenlijk toe? Wel, er schijnt een oud Joods (of Russisch?) gebruik te zijn, dat de eigenaar van een huisje op het dak mag zitten zingen en spelen. Voor de burenen? Misschien wel; maar zeker om een lofzang voor Jaweh weg te geven! En deze violist is het verbindingsstema tussen de onderdelen. Als door Marc Chagall herhaaldelijk weergegeven, (3) is hij de verpersoonlijking van de Jood die zich verheugt, zo niet in het beloofde land dan wel in het stukje grond en het huisje dat zijn eigendom is. Vandaar ook dat, wanneer het ghetto moet verdwijnen, de violist van het dak komt en klagelijk op een afstand achter de landverhuizers aan komt dansen.

Marc Chagall leefde zelf in een dorpje als dit. Het is alsof we heel zijn jeugd herbeleven. Zijn levenswerk als kunstschilder is gebaseerd op de kleurige, vrolijke en toch treurige armoede van zijn jongensjaren. Ook de trouw waarmee hij, na veel Parijse jaren, zijn bruidje ging halen uit zijn geboortedorp, om met haar gelukkig te zijn.

—o—

De kleinste dochters gaan mee op de zwerftocht. Maar zal vader nog iets te beslissen hebben? Hijzelf is geslingerd tussen hoop en vrees, tussen geloof en

ongeloof. Sprekend tot God, als een vriend tot zijn vriend, zegt hij: „als u toch van ons houdt, kunt u ons dan geen wat beter lot geven? U geeft ons wel veel narigheid – maar u hebt het ook niet gemakkelijk met ons. Ik weet dat u ons uitverkoren hebt – maar had u niet een ander volk kunnen verkiezen?” Hij gaat het zien: wie alles verlaat om Gods wil heeft wel prachtige beloften tegoe, maar krijgt er de verdrukking bij (4). Van liefde comt groot liden, zong de middeleeuwse dichter. Pas wie zichzelf verliest zal zichzelf terug vinden. Wie dit leven loslaat om Godswil, die zal het behouden (5)

Loslaten is en vreselijk ding. Wij zijn zo behoudend als... een Jood. We willen wel graag onze vreugde uitjubelen, als alles goed gaat. We willen daarvoor wel op het dak zitten, hemelhoog juichend. Maar God liefhebben boven onze vader en moeder, boven onze vrouw en kinderen, onze gezondheid, onze aardse luxe, ons zo vergankelijk bezit – het is erg moeilijk.

Toch, you can't take it with you, je kunt niets meenemen. „Het doodshemd heeft geen zakken”, zegt de volksmond. Maar wie een schat in de hemelen heeft verzameld, die heeft de toekomst. (6)

1) Luc. 7:23 – 2) Gen. 24:67 – 3) Opbouw sept/okt. 1985 – 4) Marc. 10:29, 30 – 5) Luc. 9:24 – 6) Luc. 18:22.

P. C. van Wijk, Zaltbommel

Terloops...

Over Ezechiël

Er zijn profeten en profeten. De één is zus en de ander is zo. Als je bv. Jona en Amos met elkaar vergelijkt, dan is er nogal verschil. Om met de laatste te beginnen: Amos wordt door God uit Tekoa in het Zuiden van het bijbelse land weggehaald om helemaal in het Noorden te gaan profeteren. Dat is zo'n honderd kilometer lopen. Hemelsbreed misschien wat minder, maar door de bergen heen komen er wel wat kilometers bij. Maar hij doet het. Zonder morren. Hij laat zijn werk in de steek en gaat op pad. Gods roepstem achterna!

En Jona? Die laat zich niet zo maar 'pakken' door God. Hij weigert zelfs Gods opdracht te doen. Het boek Jona laat ons zien, dat God tenslotte ook in Jona's leven het laatste woord heeft, maar intussen heeft Jona heel

wat woorden gesproken. En die woorden waren lang niet mals. Duidelijke taal, praat tegen Gods woorden in. Natuurlijk is er meer van Jona te zeggen. In de buik van de vis dankt en looft hij God, terwijl hij niet weet of hij ooit nog met beide benen op de grond zal staan. Maar toch: Jona heeft het God en zichzelf niet gemakkelijk gemaakt. Maar ook met dwarsliggers komt God tot het rechte eind.

Weer anders is het met Ezechiël. Hij is eerst priester in Jeruzalem (3:1). Hij gaat met de ballingen mee naar het vreemde land en wordt daar profeet. Alleen al hierdoor laat God zien, dat Hij Zijn volk in ballingschap niet vergeet. Ook in Babel heeft God Zijn profeten, Zijn mensen die Zijn woorden spreken moeten. Ongeveer 25 jaar heeft Ezechiël het als profeet in Babel volgehouden. Hij moet daar aan de kinderen van Abraham laten zien, hoe erg het met Gods volk is geworden en Hij moet het oordeel uitspreken over hen, die in Jeruzalem zijn achtergebleven.

In 3:8 lezen we, dat hij in een visioen ziet hoe het daar, in de Godsstad, toegaat. Het is niet best. Zij, die in Jeruzalem zijn achtergebleven, zijn

Ook u kunt
OPBOUW
financieel steunen
door lid te worden
van de Persvereniging
(zie onder kolofon).

daar niet in ootmoed, maar in hoogmoed. En op bevel van God moet de profeet dan het oordeel van God aankondigen (hoofdstuk 9). En dan ziet Ezechiël zes mannen dichterbij komen, zes verderfengelen met wapens bij zich. Er is echter nog een zevende engel, die geen wapen bij zich heeft. Die engel – de engel des HEREN, zoals later blijkt – heeft schrijfgereedschap bij zich.

Als die zeven engelen bij het koperen altaar staan, komt God Zelf uit de tempel. Hij roept eerst de zevende engel. Die engel moet met zijn schrijfgereedschap eerst een kruis gaan tekenen op de voorhoofden van hen, die in Jeruzalem nog geloven en bidden, God zijn trouw gebleven. Er zijn er gelukkig nog. Ze krijgen een teken, een beveiligingsteken. Dat is nodig, want God gaat straffen. De andere zes engelen moeten door de stad gaan (9:5 t/m 7) en mensen doden, ouderen en jongeren, mannen en vrouwen, jongens en meisjes. Ze beginnen bij Gods heiligdom, bij de tempel. Niemand mag worden ontzien, alleen de 'getekenden' mogen blijven leven. Bij het heiligdom zijn de oudsten, die (8:16) wel in de tempel waren, maar intussen de zon aanbaden. Ze waren in Gods huis, maar met de rug naar God gekeerd. De engelen voeren het bevel van God uit. Alleen zij, die een teken op hun voorhoofd hadden, worden gespaard. Ezechiël kan het allemaal haast niet aanzien.

En wij?

Nemen we de profetie voor kennisgeving aan.

Het is goed te bedenken, dat Petrus zegt, dat het oordeel begint bij het huis van God (1 Petrus 4:17a). Ook in de kerk kan het kraken, als God met Zijn oordelen komt.

En ook vandaag is het teken op het voorhoofd belangrijk.

Het is voor de getrouwen.

Voor de werkers in Gods dienst.

Voor de bidders om Gods ontferming.

Voor hen, die niet met de rug, maar het gezicht naar God willen staan.

O. Mooiweer, Enschede

Boekbespreking

Ds B. van Zijlekom: *God komt tot zijn volk* – Schetsen over het boek Exodus – Uitgave van de Bond van Mannenverenigingen op Gereformeerde Grondslag. 121 pag. Prijs f11,-

Toen ik vlug aandacht gaf aan de inhoud van dit geschrift sprak het mij niet zo erg aan. Dat komt misschien ook wel door de indeling van dit geschrift. Er is m.i. te weinig gedaan om de aandacht via allerlei tussenkopjes te trekken en vast te houden. Voorts mis ik boven elk hoofdstuk dat een bepaalde perikoop van Exodus behandelt, een thema! Maar toen ik vervolgens serieuzer en nauwkeuriger van dit boek ging kennismaken groeide mijn waardering voor de inhoud. Er wordt in dit werk door de auteur heel wat geboden waarmee wij onze winst kunnen doen voor persoonlijke Schriftstudie (broodnodig in deze jachtige tijd) en voor behandeling van Bijbelse onderwerpen op verenigingen en in gespreksgroepen. Ds Van Zijlekom heeft zich verdiept in de rijke inhoud van het tweede Bijbelboek en gaat nader in op bepaalde opvallende elementen in de tekst. Daarbij verwijst hij regelmatig naar andere Schriftgedeelten in het Oude en Nieuwe Testament. Het mondt steeds uit per hoofdstuk in enkele nader geformuleerde vragen, die een handreiking betekenen voor de bespreking. Natuurlijk is het ene gedeelte meer geslaagd dan het andere gedeelte.

Niet elk deel van een Bijbelboek is immers even interessant voor de uitlegger. Dat moet je gewoonweg noteren en honoreren. De stijl van de schrijver vind ik in doorsnee goed. Zo nu en dan valt er wel eens een wat archaïstische uitdrukking, maar het is een kniesoor, die daar over valt als je het geheel van een dergelijk boekwerk kunt appreciëren.

Wat de kritiek betreft een paar opmerkingen slechts:

Jammer, dat bij de te gebruiken lektuur het boek van ds C. Vonk niet is vermeld. Vonk schreef in de serie „De Voorzeide Leer” toch uitvoerig over het boek Exodus en Van Zijlekom heeft er kennis van genomen zoals blijkt uit enkele citaten, die hij doorgeeft.

Voorts heeft de auteur het op pag. 32 over Gods actieve toelating. Dat is een bekende term, afkomstig van niemand minder dan K. Schilder. Vroeger heb ook ik deze uitdrukking regelmatig gebruikt, zeker in het kader van de prediking n.a.v. zondag 10 van de H. Catechismus waar het gaat over Gods vaderlijke voorzienigheid. Maar later heb ik bezwaar gekregen tegen deze woordkombinatie. Als je bij God over toelating spreekt hoef je je door het woordje actief toch niet veilig te stellen ten aanzien van de kritiek, dat je God een vorm van passiviteit zou toedichten.

God geeft op een eigen goddelijke manier planmatig opening aan allerlei mensen en machten, die zich tegen Hem keren om zo toch zijn doel te bereiken! We willen het hierbij laten. Onze slotconclusie luidt: Hartelijk aanbevelen!

Kolofon

Redactie:

T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma
M. J. F. van der Wal

Adres van de redactie:

Ds. K. Muller, Oude Veenscheiding 15, 8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17, 3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadm.:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Telefoon 03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v. Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging:

Aanmelding door overschrijving van min. f25,- contributie.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementprijs

(bij vooruitbetaling):
f50,- per jaar of f26,50 per half jaar. Voor studenten f40,- per jaar. Buitenland f70,- per jaar of f95,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct. per mm. Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist. Telefoon 03404-22452. Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Redaktie ontving

Dr. A. N. Hendriks, *Met het oog op de gemeenten*; populair-theologische bijdragen. 137 blz., f24,50; uitg. Vijlbrief, Haarlem.

Piet Schriemer, *Afgestaan*. Gedichtenbundel. 48 blz., f12,50; uitg. Vijlbrief, Haarlem.

Hans Werkman, *de Klokkepaardjes*. 75 blz., f14,50; uitg. J.H.Kok, Kampen.

Dr. W. van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*. (tweede druk). 480 blz., f77,50; uitg. Kok, Kampen.

Jim Petersen, *Evangeliseren als levensstijl*. 153 blz., f26,50; uitg. J.N.Voorhoeve, Den Haag.

Ouderen over euthanasie. onderzoeksrapport door Drs. J.H.segers. in opdracht van Stichting Schuilplaats te Veenendaal. 34 blz., f7,50 (ekskl. portokosten) te bestellen bij St. Schuilplaats. Postbus 7, 3900 AA Veenendaal.

Gnostische geschriften I; Het evangelie naar Maria, Het evangelie naar Filippus, De brief van Petrus aan Filippus; uit het Koptisch vertaald, ingeleid en toegelicht door dr G. P. Lutikhuisen (serie: Na de schriften); 152 blz., f32,-; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Informatieboekje voor de Nederlands Gereformeerde Kerken, onder redactie van Ds. K.H.de Groot. 212 blz., f13,75; uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam.

Ds. J. van Amstel, *Dordt in 't kort*. Is God afhankelijk van de mens? 72 blz., f9,50; uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes.

Inge Oostdijk, *Lichtende sterren*. Alpha en Omega-reeks, nr. 4; 24 blz., f3,75; te bestellen door overmaking van f3,75 (inkl. porto) op rekening 69.20.60.316 tnv. C. en J. Baardewijk, Wezep; gironr. bank: 83.45.86.

Mies Vreugdenhil, *Vindentijd*; gedichten. 48 blz., f10,-; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr. J. Verkuyl, *Antroposofie en het Evangelie van Jezus Christus*; 86 blz., f14,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Handboek van Christelijk Nederland, ONDER REDACTIE VAN Peter Brierley; een gezamenlijke uitgave van Marc Europe, Bromly-Kent (UK), Evangelische Alliantie, Driebergen en J. H. Kok, Kampen; 481 blz., f72,50.

Prof. dr. J. H. Bavinck, *Stille tijd in vrije tijd*; evangelisch weekboek. 124 blz., f14,90; J. N. Voorhoeve, Den Haag.

Prof. dr. K. Deddens, *Herstel kwam uit Straatsburg*. 238 blz., f24,90; uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes.

Dr. G. W. Locher, *Zwingli*; zijn situatie, zijn reformatorische theologie en beleid, zijn invloed. 48 blz., f8,60; uitg. Willem de Zwijgerstichting, Apeldoorn.

Dr. R. H. Bremer, *Kuyper, Hoedemaker en de Doleantie*; 96 blz., f14,50; uitg. Willem de Zwijgerstichting, Apeldoorn.

Coda, *Tijdschrift voor pastoraat*, van het Instituut voor Interdisciplinair Pastoraat Breda, Hertog Hendriklaan 17, Breda.

Psalmberijming

Mogen wij langs deze weg allen hartelijk danken, die op een verzoekberichtje in „Opbouw” zo spontaan hebben gereageerd, door psalmboekjes in de nieuwe berijming, die bij u niet meer in gebruik waren, door aanschaf van het Liedboek, via broeder T. Bouterse te Capelle aan de IJssel, aan ons te doen toekomen.

Hartelijk dank dat u daarvoor moeite heeft willen doen. We zijn er echt mee geholpen en hebben de boekjes inmiddels in gebruik genomen.

Namens de Chr. Geref. Kerk te Haamstede, M. Dijkstra

Kerknieuws

Predikanten-conferentie

Op donderdag 14 mei a.s. zal D.V. de jaarlijkse predikantenconferentie worden gehouden in de Ned. Geref. Kerk te Ermelo (Van Beekweg 15). Aanvang tien uur, maar om half tien is er al koffie. Drs Henk Algra uit Den Helder hoopt te spreken over kerkverlating. Nadere inlichtingen: Dinie Krol-Vermeer, tel. (05202) 12524.

Ds en Mevr. Houtman, A dieu!

Op zondag 10 mei neemt ds J. D. Houtman afscheid van zijn gemeente Wezep, omdat hem wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd eervol emiritaat verleend is.

Daar is weemoed in de gemeente, want ds Houtman heeft de gemeente bijna 14 jaar trouw gediend.

Als we hem typeren dan kunnen we niet beter zeggen: ds Houtman was een echte herder, maar tegelijk een echte leraar. Een echte herder, die hart heeft voor de schapen en bewogen was met iedereen, die in moeite verkeerde, en geduld had met de zwakken. Altijd stond hij klaar als iemand een beroep op hem deed. Maar tegelijk is ds Houtman altijd een echte leraar geweest, die uit de schat van het woord oude en nieuwe dingen te voorschijn kon halen, en op frisse manier de gemeente onderwees, zo, dat iedereen het kon begrijpen, en ook de kinderen er vaak iets aan hadden. Wat een zegen, dat ds Houtman bijna onderbroken zijn werk kon verrichten, omdat hij steeds de gezondheid mocht ontvangen.

We zullen hem in Wezep node missen.

Als we Houtman nog eens typeren mogen, dan zouden we willen zeggen dat hij volop actief was. Niet het type, dat het wat kalmer aan ging doen. De woorden spotten er vaak uit, niet zozeer in gepolijste volzinnen, maar wel regelrecht uit het hart. Wat heeft ds Houtman bij zijn ambtelijke arbeid veel steun ontvangen van zijn niet minder actieve en bewogen vrouw, mevr. Houtman-van Dijk, die als predikantsdochter wist, wat er in een pastorie te koop was. Zij leefde niet minder met iedereen

mee, als haar man. En nam niet minder deel aan allerlei activiteiten in de gemeente. Ds Houtman heeft al jong „het juk moeten dragen”, want hij werd in de oorlog hulpprediker in Enschede, en dat betekende toen, dat je „manusje van alles” was. In die tijd woedde er bovendien een hevige kerkstrijd, die leidde tot noodgedwongen Vrijmaking, waarbij ds Houtman ook de Synodale dwang verwierp.

Nu we toch aan het terugblikken zijn: ds Houtman mocht al spoedig grote gemeenten dienen, na de kleinere gemeente van Overschild, vanaf 12 mei 1946, de grote gemeente van Vollenhove-Kadoelen vanaf 1952. Daarna beleefde hij in Heerenveen opnieuw kerkstrijd, maar ook toen verwierp hij (Vrijgemaakt) Synodale dwang, zodat hij met een groot deel van de gemeente buiten het verband kwam te staan. Tijdens zijn arbeid in Vollenhove mocht ds Houtman bijna zijn doctoraal studie voltooien voor het vak O.T., maar door de kerkelijke moeiten kwam dit er niet van.

Zijn grote kennis van en liefde voor het hebreuws is mee daarvan een vrucht. In deze taal mocht hij, samen met zijn vrouw ook lesgeven aan de Pastorale Leergangen in Zwolle. Ook diende ds Houtman de kerken als lid van de Theologische Studiebegeleiding.

Zijn liefde voor Israël bleek keer op keer.

Er zouden nog diverse activiteiten te noemen zijn ook in bredere kring, in de gemeenschap van Wezep en van de kerken.

Maar nu mag ds Houtman na 41 jaar van actieve dienst van rust gaan genieten. Moge de Here U dat geven, samen met uw lieve vrouw. U hebt samen in uw gezin en zware last te dragen gekregen. Maar wij roemen de Here, die U kracht gaf, al uw lasten te dragen. En te zijn als iemand die dient. Op het voetspoor van uw Heer en Zender, Jezus Christus. Zo willen we U eren en gedenken, nu uw actieve dienst mag beëindigen, en vertrekt naar uw nieuwe woonplaats Apeldoorn. We zullen U missen. De Here zegene U!

Regio Utrecht

Wij citeren uit het kort verslag van de regionale vergadering Utrecht, van 9 april

1987 te Breukelen. Het volgende:

– De stukken van m.b.t. de overkomst van kand. J. M. Mudde naar Breukelen zijn door de kerken van Bilt-hoven en Utrecht nagezien en in orde bevonden.

– Kand. Mudde houdt vervolgens een preekvoorstel over Rom. 14: 2 t/m 12. De predikanten J. H. kamerbeek en H. Kiezenbrink beoordelen deze preek.

Daarna vindt het examen plaats; drs J. De Jonge behandelt Amos 5:14 t/m 20 (O.T.); DS W. Bordorff over Matth. 5:17 t/m 30 (N.T.); Drs W. J. Janse over „De identiteit van onze kerken” (Kerkgeschiedenis en Kerkrecht) en Ds W. G. Rietkerk over de pastorale vakken. De vergadering besluit in volle vrijmoedigheid kand. Mudde toe te laten tot het ambt van herder en leraar van de kerk van Breukelen. Nadat kand. Mudde zijn instemming met de drie formulieren van enigheid heeft betuigd, feliciteert ds Borgdorff hem en de gemeente van Breukelen en wenst beiden een gezegende tijd toe.

– Een brief van br. P. J. van Kampen te Zeist komt ter sprake. Hij verzoekt in aanmerking te komen voor het verlenen van preekconsent. Besloten wordt dat op de e.v. regiovergadering het onderzoek zal plaatsvinden.

– De kerk van Utrecht deelt mee dat br. D. Fijan in juni het z.g. toelatingsexamen wil afleggen voor de regio.

– Het preekconsent van de brs. W. Van Dijk en B. J. Eikelboom te Bunschoten-Spakenburg en br. A. Oelen te Hilversum wordt met een jaar verlengd.

– Er is een verzoek tot het verlenen van preekconsent van br. W. M. van de Vegt te Utrecht. Op de e.v. regiovergadering zal hij een preekvoorstel doen.

Uit breder kring

Bezinning – Zending – Geref. Gezindte

„Ons gereformeerd belijden over de grenzen: De gereformeerde traditie in de Kontext van een niet-westerse cultuur”.

Graag nodig ik u uit om de lezing over dit onderwerp bij te wonen tijdens een bijeenkomst van „Bezinning op

Zending binnen de Gereformeerde Gezindte”.

Ds C. G. Vreugdenhil hoopt dit onderwerp te bespreken. Ds Vreugdenhil is gedurende 13 jaar zendingspredikant van de Gereformeerde Gemeente op Irian Jaya geweest.

Zijn taak bestond uit theologisch onderwijs en gemeentebouw.

Hij spreekt dus duidelijk vanuit levende ervaring!

U denkt wellicht dat het niveau waarop het onderwerp aan de orde komt aan de hoge kant is. Dat is echter niet de opzet van deze lezingen. Nodigt u anderen ook uit om deze bijeenkomsten bij te wonen?

Datum: 22 mei (!) i.p.v. 29 mei, tijd: 19.30 uur, plaats: Chr. Geref. Kerk, Witte-vrouwensingel 28 te Utrecht

ngj STICHTING NEDERLANDS GEREFORMEERD JEUGDWERK

In de serie

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

is verschenen:

LEVEN UIT GELOOF

(19)

door ds G. de Lange
35 pagina's, f6,90.

Deze brochure bevat een bijbelstudie over de eerste acht hoofdstukken van Paulus' brief aan de Romeinen. Aktuelle vragen komen aan de orde, zoals: waar komt het kwaad in deze wereld vandaan, hoe kun je tegelijkertijd vasthouden aan de wetten van God en aan het evangelie, hoe word je bewaard voor wetticisme maar ook voor wetteloosheid, hoe komt het dat kerkgangers gebukt kunnen gaan onder God en Zijn geboden, en kerkverlaters het als een bevrijding ervaren van God en Zijn gebod verlost te zijn, hoe ga je om met schuld en schuldgevoelens?

Te bestellen door overmaking van f6,90 per exemplaar, met vermelding van het brochnummer, op giro-nummer 39.10.300 t.n.v. Stichting N.G.J. Zaandam. Of bij de administratie: Laura Strating-Janssens, Westzaandijk 136, 1507 AL Zaandam. Tel. 075-351408.